עין משפט נר מצוה

קכז א מיי' פ"ב מהל' תרומות הלכה כב:

קכח ב ג מיי' פ"ו מהל' קרבן פסח הל' ח:

קכט ד מיי' פכ"ח מהל' שבת הלכה יט טוש"ע א"ח סי' שצט סעי' יא:

קל ה מיי' פי"ד מהל' עדות הלכה ג סמג לאוין רט טוש"ע ח"מ סי' לה סעי' ו:

קלא ו מיי' שם הלכה ד וטוש"ע שם סעי' ז:

קלב ז מיי' שם הלכה ג טוש"ע אה"ע סי' ג סעי' א בהג"ה:

◆

תוספות רי"ד

עדי' צריך בעדות הינומא כדתנן אם יש עדים שיצאה בהינומא וראשה פרוע וכל היכא דבעי' שני עדים בעינן שיהא גדול עמו שלא יעידו שניהם על ראיית קטנותן: ושהיה איש פ' יוצא מבית הספר. פי' כשהיינו לומדים יחד עם תינוקות בבית רבן ומחזיקי' לכהונה בראיית קטנות ולא בעי' הכא גדול עומד עמו. שמעלים לכהונה ע"פ ע"א. ובגמרא מפרש בתרומה דרבנן כגון תרומות ח"ל או פירות והימנוהו רבנן בדרבנן. וה"נ בגודלו מעיד על מה שראה בקטנו אבל הקטן אינו מעיד שאע"פ שמעלים בתרומ' ע"פ ע"א דוקא גדול אבל קטן לא וכן עבד ואשה לא תנן שיהו נאמנים בכהונה כדתנן גבי שבויי' ואי"א במת בעלה הלכך אין הקטן נאמן בכהונה והוא נאמן בשבויי' ומת בעלך ולא תימא כ"ש שע"א נאמן גם עבד ואשה נאמנים שהרי במת בעלך יש תנא שהיה מכשיר ע"א ולא היה מכשיר אשה וקרוב כדתנן בפ' בתרא דיבמות. ר"א אומר אין משיאין את אשה ע"פ ע"א ר"ע אומר לא ע"פ אשה ולא ע"פ קרובים אלמא אע"ג דפליג ר"ע על ר"א ומכשיר בע"א. הא אמר לא ע"פ אשה ולא ע"פ קרובים א"כ אינו דין כלל להכשיר עבד ואשה במקום שע"א נאמן אלא היכא דתנן תנן היכא דלא תנן לא תנן. ובמקום שעבד ואשה נאמנים גם הקטן נאמן. ומקשה דלמא עבד הוא מסייע ליה לריב"ל דאריב"ל אסור לו לאדם שילמוד את עבדו תורה מיתיבי לוה ממנו רבו או שעשאו רבו אפוטרופוס. פי' מסר כל נכסיו בידו להכניס ולהוציא בסחורה או שהניח תפילין בפני רבו או שקרא שלשה פסוקים בבה"כ ה"ז לא יצא לחירות. פי' לאו אומרים אי לאו דשחרריה לא הוה יזיף מיניה ולא הוי שביק ליה לנהוג [מנהג] ב"ח. ש"מ דיש עבד שלומד תורה התם דאיקרי עבד מדעתיה. וכי קאמרינן דקא נהיג בי' מנהג בנים: ושהיה חולק עמנו בגורן וליחוש דילמא עבד כהן הוא תנן אין חולקין תרומה לעבד אא"כ רבו עמו דברי ר' יהודה ר"י אומר יכול הוא שיאמר אם כהן אני תנו לי בשביל עצמי ואם אני עבד כהן תנו לי בשביל רבי ובמקומו של ר' יוסי לא היה מעלים מתרומה ליוחסים: ושהמקום הזה בית הפרס. פי' הכי תנן בפ' בתרא דאהלות החורש את הקבר ה"ז עושה בית הפרס עד כמה הוא עושה מלא המענה ק' אמה בית ארבעת קבין. פי' החורש אנו חוששים שמא המחרישה פזרה עצמות המת ועצם כשעורה ממנו מטמא במגע ובמשא אבל לא באהל פי' עד דאיכא שדרה או גולגולת שלמים או רוב בנין או רוב מנין ואנו חוששים שמא פזרה שברי עצמות מן הקבר ועד ק' אמה שאם חרש מן הקבר לצד מזרח מונה מן הקבר ק' אמה ועושה אותה בית הפרס והנכנס טמא שמא נגע או היסט עצם כשעורה שהוא מכוסה בעפר ולאו אדעתיה ואלו ק' אמה המונה אותם מרובעין שהן ק' על ק' שיביאו ארבעת סאין. שהסאה הוא נ' על נ' ולמה אנו מחמירים כ"כ ולא נעשה אלא ק' אמה ברוחב הקבר שהמחרישה מוליכה את העצמות אלא אנו חוששים שמא הוליכה והחזירה ועוד הוליכה שדרך החורש לחרוש התלם ולחרוש עוד בצידו עד שיחרוש כל השדה לפיכך החמירו והחזיקו חכמים כל ק' וק' במזרחו של קבר בבית הפרס ומפרש דבית הפרס דרבנן. פי' ומ"ה האמינו בו ראיית הקטן וכשמעיד להקל ולא להחמיר כגון שהיו יודעים השדה שנחרש בה קבר אבל לא היו מכירים מקום הקבר שימדדו משם ק' אמה ובא זה והעיד שזה המקום הוא בית הפרס ולא יותר ומשום דבית הפרס הוא חששא בעלמא דרבנן. הימנוהו רבנן בדרבנן. ולא להחמיר שאם לא היו יודעים שהוא בית הפרס וזה מעיד אני זוכר שהי' בית הפרס ומחזיקי' בחזקת טומאה למה תולה הטעם משום דבית הפרס דרבנן. השתא בדרבנן נאמן לאחזוקי איסורא כ"ש בדאורייתא. אלא לאו ש"מ להקל מעיד. וע"כ היינו באין בשבת קסבר תחומין דרבנן. ומ"ה האמינוהו ראיית הקטן: אבל אינו נאמן לומר דרך היה לפלוני במקום הזה שהיה הולך משם לשדהו. או מעמד ומספד הי' לפלוני במקום הזה שהיה מספיד שם את מתו ושהיה עושה שם מעמד ומושב למתו כשהיו חוזרים מבית הקברות. מ"ט אפוקי ממונא הוא ולא מפקי' ממונא ע"פ ראיית הקטן. עיין ברפ"ק דפסחים:

תנן כמאן דאמר אין חולקין לעבד כו'. ואם תאמר והא לא קאמר רבי יהודה דאין חולקין אלא בתרומה דאורייתא דמעלין ממנה ליוחסין אבל מתני' דאוקמינן בתרומה דרבנן דאין מעלין ממנה ליוחסין מודה דחולקין לעבד בלא רבו ואם כן אכתי מקשי ולימא עבד כהן הוא ולאו מלתא היא דמתניתין איירי שפיר שמעיד שחלק לו תרומה דאורייתא אלא שאינו נאמן להאכילו אלא בתרומה דרבנן: **ומה** בהמתן של צדיקים. מפורש במקום אחר (גיטין דף ז.) [ס]: **ושהמקום** הזה בית הפרס. ולא יותר ובא לטהר: [י]**מנפח.** בדיעבד אם עשה כבר טהרות אבל בדיקה לכתחלה מפרש במשנה (אהלות פי"ח מ"ד) כיצד בודקין[כ]: **בית** הפרס דרבנן. נראה לפי' במקום הקבר מקילין כמו בשאר שדה ואין לומר דמקום הקבר מטמא באהל ומביא רבינו יצחק ראיה מדתניא בפ"ק דמועד קטן (דף ה:) מצא שדה מצויינת ואינו יודע מה טיבה יש בה אילנות בידוע שנחרש בה קבר אין בה אילנות בידוע שאבד בה קבר ומאי נפקא מינה כיון שעתה אינו יודע מקום הקבר בין נחרש בין אבד אלא שמע מינה דמקום הקבר טהור כשנחרש ובית הפרס להכי הוי דרבנן משום דהוי ספק טומאה ברשות הרבים אע"ג דבעלמא טיהרו חכמים ספק טומאה ברה"ר היינו היכא שהטומאה מבוררת ולא נולד הספק אלא בהקראי ופעם אחרת לא יטמא כיון שמקום הטומאה ידוע אבל הכא שלעולם השדה בספק לא רצו לטהר אע"ג דמדאורייתא טהור:

הדרן עלך האשה שנתארמלה

אפוטרופוס [א]או שהניח תפילין בפני רבו או שקרא שלשה פסוקים בבית הכנסת הרי זה לא יצא לחירות התם דאיקרי עבד מדעתו כי קאמרינן דקא נהיג ביה מנהג בנים: לטבול לאכול בתרומה: בתרומה דרבנן: ושהיה חולק עמנו על הגורן: ודלמא עבד כהן הוא תנן כמאן דאמר [א]אין חולקין תרומה לעבד אלא אם כן רבו עמו דתניא [ב]אין חולקין תרומה לעבד אלא אם כן רבו עמו דברי רבי יהודה רבי יוסי אומר יכול הוא שיאמר אם כהן אני תנו לי בשביל עצמי ואם עבד כהן אני תנו לי בשביל רבי במקומו של רבי יהודה [ג]היו מעלין מתרומה ליוחסין במקומו של רבי יוסי לא היו מעלין מתרומה ליוחסין תניא [ג]א"ר אלעזר ברבי יוסי מימי לא העדתי פעם אחת העדתי והעלו עבד לכהונה על פי העלו סלקא דעתך [ד]השתא ומה בהמתן של צדיקים [ה]אין הקב"ה מביא תקלה על ידם צדיקים עצמם לא כ"ש אלא בקשו להעלות עבד לכהונה על פי חזא באתריה דרבי יוסי ואזל ואסהיד באתריה דרבי יהודה: ושהמקום הזה בית הפרס הוא: מ"ט בית הפרס דרבנן [ו]דאמר רב יהודה אמר שמואל [ב]מנפח אדם בית הפרס והולך [ו]ורב יהודה בר אמי משמיה דרב יהודה אמר [ג]בית הפרס שנידש טהור מאי טעמא אי אפשר לעצם כשעורה שלא נידש ברגל: [י]ועד כאן היינו באין בשבת: קסבר תחומין דרבנן: ואין נאמן לומר דרך היה לפלוני במקום הזה מעמד ומספד היה לפלוני במקום הזה: מאי טעמא אפוקי ממונא לא מפקינן תנו רבנן [ח][ה]נאמן התינוק לומר כך אמר לי אבא משפחה זו טהורה משפחה זו טמאה טהורה וטמאה סלקא דעתך אלא משפחה זו כשרה ומשפחה זו פסולה ושאכלנו בקצצה של בת פלוני לפלוני ושהיינו מוליכים חלה ומתנות לפלוני כהן על ידי עצמו אבל לא על ידי אחר [י]וכולן אם היה עובד כוכבים ונתגייר עבד ונשתחרר אין נאמנים ואין נאמן לומר דרך היה לפלוני במקום הזה מעמד ומספד היה לפלוני במקום הזה רבי יוחנן בן ברוקא אומר נאמנים ר' יוחנן בן ברוקא אהייא אילימא אסיפא אפוקי ממונא הוא אלא ארישא וכולם אם היה עובד כוכבים ונתגייר עבד ונשתחרר אין נאמנין ר' יוחנן בן ברוקא אומר נאמנין במאי קמיפלגי ת"ק סבר כיון דעובד כוכבים הוא לא הוה דייק ורבי יוחנן בן ברוקא סבר כיון דדעתיה לאיגיורי מידק הוה דייק מאי קצצה דתנו רבנן כיצד קצצה [י]אחד מן האחין שנשא אשה שאינה הוגנת לו באין בני משפחה ומביאין חבית מליאה פירות ושוברין אותה באמצע רחבה ואומרים אחינו בית ישראל שמעו אחינו פלוני נשא אשה שאינה הוגנת לו ומתייראים אנו שמא יתערב זרעו בזרעינו בואו וקחו לכם דוגמא לדורות שלא יתערב זרעו בזרעינו וזו היא קצצה שהתינוק נאמן להעיד עליה:

הדרן עלך האשה שנתארמלה

אפוטרופוס. מסר נכסיו בידו להכניס ולהוציא לסחורה: **הרי זה לא יצא לחירות.** ולא אמרינן אי לאו דשחרריה לא הוה יזיף מיניה ולא הוה שביק ליה לנהוג מנהג בן חורין. ושמעינן מינה דיש עבד שלומד תורה: **בתרומה דרבנן.** כגון תרומת חוצה לארץ או פירות המניהו להני להאכילו על פיהם: הכי גרסינן **דתניא שאין חולקין תרומה לעבד כו'.** וריש' דברייתא כהנת שנתערב וולדה בוולד שפחתה שניהן יוצאין לגורן ונוטלין חלק אחד שאין חולקין תרומה לעבד כו' הלכך אי אזיל חד מינייהו לא פלגינן ליה דלמא אתי לאחזוקי בכהן ודלמא האי ניהו העבד: **במקומו של ר' יהודה.** משום הכי אמר אין חולקין: **בהמתן של צדיקים.** חמורו של רבי פנחס בן יאיר בהכל שוחטין (חולין ז.): **חזא באתריה דרבי יוסי.** שחלקו לו תרומה בגורן: **ואסהיד באתריה דרבי יהודה.** ושם לא היו חולקין תרומה לעבדי כהנים: **בית הפרס.** החורש את הקבר הרי זה עושה בית הפרס מאה אמה שכך שיערו שהמחרישה מולכת את עצמות המת ודלמא נגע או הסיט המהלך בו את עצם כשעורה שמטמא במגע ובמשא: **מנפח אדם בית הפרס.** וסומך על כך שאם יש עצם רואהו. ואע"ג דמאהיל לא חיישינן דאין עצם כשעורה מטמא באהל עד דאיכא שדרה או גולגולת שלמה או רוב בנין או רוב מנין: **שנידש.** דישה רבה ברגלים הרבה: **טהור.** דתלינן לקולא ואמרינן כל העצמות נכתתו לפחות מכשיעור. אלמא חששא דרבנן בעלמא הוא: **נאמן התינוק.** להעיד בגודלו מה שראה בקוטנו: **טמאה וטהורה סלקא דעתך.** מה טומאה וטהרה יש לומר במשפחות: **בקצצה.** לקמן מפרש לה: **של בת פלוני לפלוני.** כשנשא פלוני את בת פלוני: **ושהיינו מוליכין כו' על ידי עצמו.** אם כך העיד התינוק על ידי היה אבא שולח לו חלה ומתנות: **אם היה עובד כוכבים ונתגייר.** והעיד משנתגייר שראה את אלה בנכריותו אינו נאמן: **דוגמא.** אות וסימן זכרון לדורות הבאים:

הדרן עלך האשה שנתארמלה

מסורת הש"ס

א) [עיין תוס' לקמן לו. ד"ה אבל], ב) יבמות צט:, ג) [שם ע"ש], ד) גיטין ז. חולין ה: ו. ז. [יבמות צט:], ה) [עיין תוס' יבמות שם ד"ה השתא וכו'], ו) ברכות יט: עירובין ל: פסחים צב: מ"ק ה: חגיגה כה: בכורות כט. נדה נז., ז) [ברכות יט: ע"ש], ח) [תוספתא פ"ג], ט) [ד"ה השתא ותוס' שבת יב: ד"ה ר' נתן ותוס' חולין ה: ד"ה צדיקים ותוס' פסחים קז: ד"ה אישתלאי], י) שייך אחר ד"ה בית הפרס, כ) [ועי' היטב תוס' פסחים לג: ד"ה מאי בודקין ועוד תוס' בכורות כט. ד"ה היכי אזיל],

◆

גליון הש"ס

גמ' היו מעלין מתרומה ליוחסין. עיין ברכות דף טז ע"ב תוס' ד"ה אין עומדין:

◆

מוסף רש"י

אפוטרופוס. על נכסיו, דאי לאו דשחרריה לא הוה חשיב ליה (גיטין מ.). **או שהניח תפילין בפני רבו.** אין דרך עבד להניח תפילין, דמ"ע שהזמן גרמא היא, דלילה לאו זמן תפילין הוא (שם). **אין חולקין תרומה לעבד אלא אם כן רבו עמו.** דלמא אתי לאסוקי ליוחסין דסברי כהן הוא (יבמות צט:). **אם כהן אני כו'.** אספק כהן וספק עבד קאי (שם). **במקומו של ר' יהודה היו מעלין מתרומה ליוחסין.** לאו מאכילתה אלא מחלוקה, הלכך אין חולקין לו דלא ליתי לאסוקי ליוחסין (שם). **השתא בהמתן של צדיקים.** חמורו של רבי פנחס בן יאיר (שם). **אין הקב"ה מביא תקלה על ידם.** שתאכל בהמתו דבר האסור לה (חולין ה.). **מנפח אדם בית הפרס והולך.** בנפיחה ואם יש עצם כשעורה ריאהו ונשמר ממנו (חגיגה כה: ובעי"ז ברכות יט.). **דבשר** ליכא, ועצם כשעורה לא מטמא אלא במגע ובמשא, הלכך מנפח כדי שלא יגעו רגליו בו והולך (נדה נז.) דכולה ספיקא משום עצמות היא, ועצמות בלא בשר אינו מטמא באהל, וכשמנפח לפני רגליו, אם יש שם עצם גדול נראהו מאליו ועצם קטן נראהו בנפיחה ואינו מסיטו ברגליו (ערובין ל: ובעי"ז פסחים צב:). **ואהל** אין מטמאו, דהא אין טומאת אהל בעצמות אלא רוב בנין ורוב מנין (פסחים צב.) דלאו דאורייתא הוא לא הוינן מוליכין ביה כולי האי למסמך אנפיחה, והכן בדיקה לעושה פסח אישתרי ולא לאוכלי תרומה, כדאמרינן בחומר בקודש (ברכות יט:). **בית הפרס שנדש.** בדריסת רגלי בני אדם (ערובין ל: ובעי"ז בכורות כט.). **טהור.** שאי אפשר לעצם כשעורה שלא יהא נידש ברגל (שם) שהרגלים משאים את העצמות וממקום (נדה נז.) או: שדריסת הרגלים העבירתן והנח לעשות פסחו יבדוק אם נידש ויעבור, אבל לאכילת תרומה לא סמכינן עלה, שיטול לחתנין, ובית הפרס מדבריהם ולא העמידום במקום כרת דפסח (פסחים צב:). **הדרן עלך האשה שנתארמלה**